

Hogescholen

Branchejaarverslag hbo 2007

Uitgave HBO-raad mei 2008

Meer mensen opleiden, kwaliteit verhogen én de uitval bestrijden

Jaar van de kwaliteit zware opdracht voor hogescholen

Het regende in 2007 adviesrapporten over de kwaliteit van het onderwijs. Onder leiding van klinkende namen als Rinnooy Kan, Velthuis, Dijsselbloem en Meijerink bogen tientallen deskundigen van uiteenlopende pluimage zich over verschillende aspecten van de kwaliteit van het onderwijs. Ook de Onderwijsraad deed een duit in het zakje. De algemene teneur is dat de kwaliteit van het onderwijs omhoog moet. Hogescholen werken daar hard aan. Maar het nieuwe kabinet verwacht ook dat de studie-uitval gehalveerd wordt en dat het tekort aan hoger opgeleiden wordt opgelost. De Nederlandse hogescholen staan achter de doelstellingen die de politiek heeft geformuleerd. Maar de praktijk is weerbarstig.

nieuwe studenten in het hbo neemt ieder jaar toe. Toch is die groei onvoldoende om de vraag op de arbeidsmarkt bij te benen. Het ministerie van OCW wil dat uiterlijk in 2020 minstens de helft van alle beroepskrachten in ons land een diploma in het hoger onderwijs op zak heeft. De HBO-raad heeft in 2007 berekend dat deze doelstelling niet haalbaar is. De groei van het aantal nieuwe studenten is onvoldoende om het beoogde aantal gediplomeerden te halen. Wel werken hogescholen hard aan het vergroten van de instroom, maar ook aan het verbeteren van studiesucces.

Studie-uitval moeilijk te bestrijden

Een manier om te zorgen dat er voldoende hoger opgeleiden beschikbaar zijn is het terugdringen van de studie-uitval.

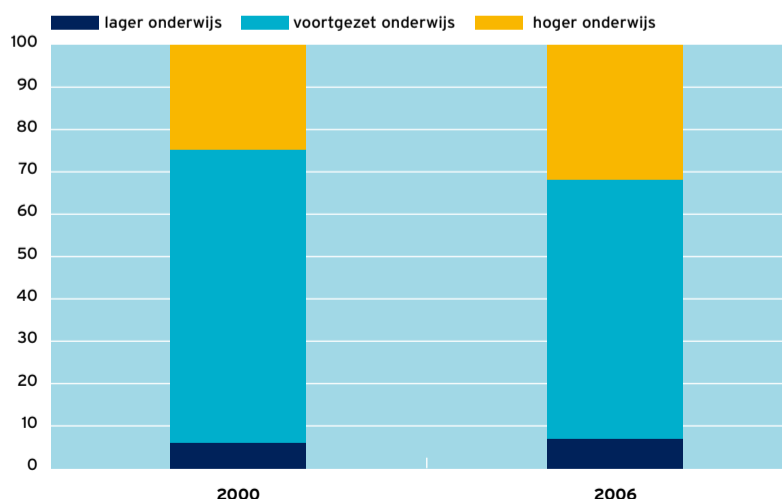
vervolg op pagina 2

Tekort aan hoger opgeleiden

Waar het beroepsonderwijs vaak 'de motor van de economie' genoemd wordt, geldt het hbo als 'de motor van de kenniseconomie'. Bijna tweederde van alle hoger opgeleiden in ons land is opgeleid op een hogeschool. Desondanks loopt het tekort aan hoger opgeleiden snel op. Hogescholen zullen dus een tandje bij moeten schakelen en nóg meer mensen moeten opleiden.

Het is mogelijk om meer mensen op te leiden, want het aantal

Opleidingsniveau vacatures

Praktijk en innovatie

Onderwijs en werkveld
RAAK

Buitenland

Hoger beroepsonderwijs
internationaal

Financieel

Financiële resultaten
hogescholen

Werken bij hogescholen

Nieuwe cao-hbo

En de prijs gaat naar...

Prijswinnende
hbo-talenten

Doekle Terpstra, voorzitter HBO-raad

Veel geoogst in 2007

Precies een jaar geleden eindigde ik mijn bijdrage aan het Branchejaarverslag 2006 met de constatering dat er in 2006 veel gezaaid was, maar dat het oogsten in 2007 moest plaatsvinden. Is dat gebeurd? Ik denk het wel. Het hoger beroepsonderwijs heeft in 2007 concrete stappen vooruit gezet op de drie gebieden waar het om draait: onderwijs, onderzoek en personeel.

Alle hogescholen werkten in het afgelopen jaar aan het verstevigen van de onderwijskwaliteit. Er werd veel energie gestoken in de intensiteit van het onderwijsprogramma, individuele studiebegeleiding, de balans tussen kennis en vaardigheden en het bijbrengen van een ondernemende en onderzoekende houding. Ook goede en frequente toetsing, de organisatie van het onderwijs en bredere vorming (Bildung) kregen veel aandacht. Tijdens de vele bezoeken die ik ook in het afgelopen jaar bracht aan hogescholen viel mij telkens op hoe intensief en bevolgen hogeschoolmedewerkers daar mee bezig zijn.

Hoewel in alle sectoren van het hbo hard en goed gewerkt wordt, wil ik toch met name de lerarenopleidingen en de pabo's noemen. Terwijl er in de buitenwereld vaak over ze gemopperd wordt, zijn zij keihard aan het werk om de kwaliteit te verstevigen. We liggen op schema met de uitvoering van de afspraken die we in 2005 met de minister hebben gemaakt over

kwaliteitsstandaarden, taal- en rekentoetsen, masteropleidingen en de ontwikkeling van uitstroomprofielen. We zetten zelfs een extra tandje bij. Ik doe mijn petje af voor alle docenten en andere medewerkers van deze opleidingen. Zij verdienen meer respect en waardering dan zij nu vaak krijgen.

Een betrekkelijk nieuw fenomeen in het hoger beroepsonderwijs is het praktijkgericht onderzoek dat hogescholen sinds enkele jaren uitvoeren. We zijn bewust op kleine schaal begonnen met de introductie van lectoraten en kenniskringen. Inmiddels hebben zij hun waarde bewezen; zowel voor het onderwijs als voor bedrijven en instellingen. Dat bleek al uit de effectmeting die in 2006 werd uitgevoerd. De vele aansprekende resultaten die de lectoraten in 2007 hebben geboekt bevestigen dat beeld. Een mooi voorbeeld is het initiatief dat de hogescholen gezamenlijk hebben genomen rond de 'Krachtwijken' van minister

Vogelaar. Wij deden de minister in het voorjaar het aanbod om op lokaal en regionaal niveau bij te dragen aan de verbetering van voormalige 'probleemwijken', onder meer door het inzetten van de kennis en ervaring van lectoren, docenten en studenten. Dat aanbod greep de minister met beide handen aan. Inmiddels spelen hogescholen een rol in de overgrote meerderheid van de gemeentelijke plannen die hiervoor zijn opgesteld. In mijn ogen is dit het bewijs dat de lectoraten de pioniersfase ontgroeid zijn en tot volle wasdom komen. Verdere groei van de onderzoeksfunctie is absoluut noodzakelijk om de kwaliteit van het onderwijs verder te versterken en om mkb-bedrijven te helpen kennis te vertalen in innovatieve diensten en producten.

Al deze ontwikkelingen brengen voor docenten en andere hogeschoolmedewerkers nieuwe loopbaanperspectieven met zich mee. Tegen die achtergrond presenteerden de vakbonden en werkgevers in het hbo in juni 2007 een gezamenlijk manifest. Daarin beschrijven zij hun gezamenlijke visie op de ontwikkeling van hogescholen en de verdere professionalisering van medewerkers. Deze uitgangspunten zijn meegenomen in de in 2007 afgesloten cao. Eigenlijk waren zij hiermee hun tijd vooruit, want niet lang daarna bracht de commissie Rinnooy Kan advies uit aan de regering over versterking van het docentschap. Over veel zaken die in dat rapport aan de

orde komen zijn in het hoger beroepsonderwijs al afspraken gemaakt tussen de sociale partners. De hogescholen zijn bereid het grootste deel van de kosten voor de uitvoering voor hun

rekening te nemen. Ik hoop dat de overheid ook bereid zal zijn daadwerkelijk te investeren in het realiseren van de ambities van hogescholen en medewerkers.

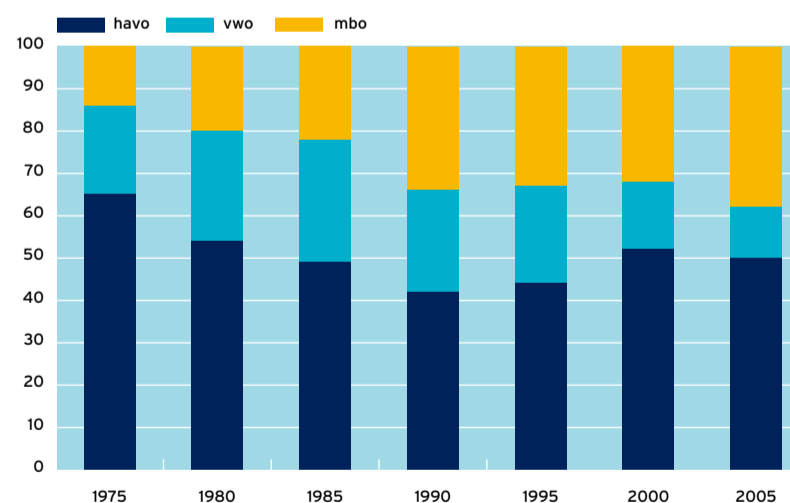

vervolg van pagina 1

Van alle mensen die aan een hbo-opleiding beginnen behaalt ongeveer 74% uiteindelijk de eindstreep. De rest redt het niet. Dat percentage is overigens al langere tijd vrijwel constant. De Nederlandse cijfers steken bovendien relatief gunstig af bij die van veel andere landen.

Voor studenten die van het vwo of de havo komen liggen de slagingspercentages op respectievelijk 86% en 78%, voor studenten uit het mbo op 70%. Van alle allochtone studenten haalt 65% de eindstreep, terwijl 77% van de autochtone studenten daarin slaagt. Een complicerende factor bij het terugdringen van de studie-uitval is het feit dat het gemiddelde niveau van de nieuwe eerstejaars studenten afneemt. Er komen minder vwo'ers naar het hbo en meer mbo'ers en allochtone studenten. Juist in deze twee doelgroepen hebben relatief veel studenten moeite om de studie met succes af te ronden. Deze cijfers zijn voor de HBO-raad aanleiding om bij de overheid te plei-

Vooropleiding instroom hbo (1-cijfer-ho & HOOP 1990)

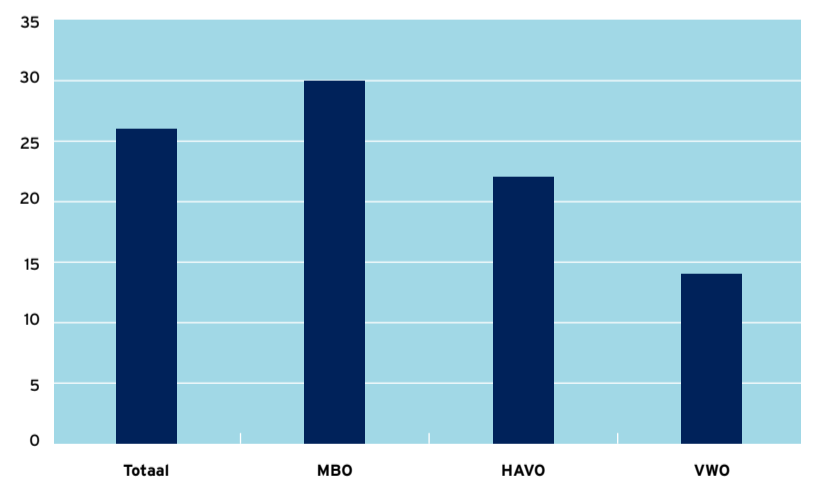
ten voor betere voorbereidingsmogelijkheden voor mbo'ers en allochtone studenten en voor de mogelijkheid om deze studenten - vooral in de eerste fase van de opleiding - intensiever te kunnen begeleiden.

Theorie en praktijk in evenwicht

Jaarlijks voert het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) in opdracht van de HBO-raad een groot onderzoek uit onder pas afgestudeerde hbo-

studenten. Het onderzoek levert waardevolle informatie op over het beeld dat studenten na afloop hebben van de opleiding die zij hebben gevolgd. Eind 2006 deden meer dan 20.000 studenten mee aan het onderzoek. 87% van hen bleek tevreden te zijn over de verhouding theorie-praktijk. 9% vindt achteraf dat het accent te veel op de theorie lag, terwijl 4% juist vond dat de praktijk te veel aandacht kreeg. Terugkijkend op de studie is 80% achteraf tevreden over de moeilijkheidsgraad. Van alle stu-

Uitval hbo na 8 jaar (1-cijfer-ho)

denten die het diploma behaalden oordeelde 1 op de 5 achteraf dat de opleiding zwaarder had gemogen. 24% vindt dat de opleiding onvoldoende diepgang had. Een andere opvallende uitkomst van het onderzoek is dat de gemiddelde Nederlandse student minder gedreven lijkt dan zijn buitenlandse collega's. In vergelijking met studenten uit Oostenrijk, Duitsland, Zwitserland en Vlaanderen maakt de Nederlandse student de minste studieuren per week, hij verricht het minste extra werk om tentamens te

halen en doet het minst zijn best om de hoogst mogelijke cijfers te halen.

Wat ging er goed in 2007 in het hbo en wat kan beter?

Annette Roeters, *Inspecteur-Generaal van de Inspectie van het Onderwijs*

'Opleidingen binnen het hbo hebben als eerste gebruik gemaakt van de mogelijkheid zich te onderscheiden in het hoger onderwijs met het predicaat bijzondere kwaliteit. Ik vind het positief dat de hogescholen zich inzetten om naast de basiskwaliteit ook bijzondere kwaliteit te ontwikkelen. Verder ben ik heel tevreden over de professionele masteropleidingen.

Deze hebben echt een plek verworven in het stelsel en voldoen aan een behoefte. Wel moet er nog ge-

keken worden naar de kwaliteit van het onderwijspersoneel. Er werken nu nog veel te weinig gepromoveerde docenten binnen de masteropleidingen. Verder wil ik graag de aandacht voor rekenen en taal noemen. De reken- en taaltoetsen hebben zeker een positief effect gehad op de pabo's het afgelopen jaar en ik hoop dat dit vastgehouden wordt. Maar de lerarenopleidingen en pabo's zijn er nog niet. De curricula verschillen onderling teveel. In het wo wordt, mede door het geringere aantal studenten, heel eensgezind bottom up gewerkt aan onderwijsprogramma's, terwijl in

het hbo de autonomie van de instellingen een grote rol speelt. Tot slot vind ik het heel belangrijk dat er veel aandacht gaat naar de problemen rond uitval en rendement. Het hbo moet echt werk maken van die uitval. Dat betekent onder meer goede voorlichting en een juist entree-niveau voor instromende studenten. Daar ligt ook een taak voor het voorliggende onderwijs.

Ook begeleiding en contacturen spelen een belangrijke rol. Meer begeleiding en meer contacttijd zorgen voor minder uitval en een beter rendement.'

Dominique Hoozemans, *voorzitter Landelijk Overleg Lerarenopleidingen Basisonderwijs (LOBO)*

'Het was het jaar van de reken- en taaltoets voor de pabo's. Een toets die werd ontwikkeld, geïmplementeerd en uitgevoerd. Een logistieke klus van formaat: het ging om ruim 40 uitvoeringslokaties, enkele honderden medewerkers (docenten, begeleiders en ondersteuners) en meer dan 12.000 studenten. Drie keer werd de toets op alle pabo's afgenomen gevolgd door

een tijdig bindend studieadvies voor de studenten. De klus werd -hoewel moeizaam- geklaard zonder extra faciliteiten voor de uitvoerders. Natuurlijk ook met persoonlijke drama's voor sommige studenten en met forse effecten voor verschillende groepen (mbo'ers, allochtone studenten). Flankerend onderzoek is verder nodig naar diagnose en remediëring. Ik zou het normaal vinden als onze hoogste baas - minister Plasterk - triomfantelijk

zou melden 'dat hebben mijn pabo's toch maar piekfijn geregeld'. Inmiddels staan onze pabo-vakdocenten al weer klaar voor de volgende klus: ontwikkeling van de kennisbasis rekenen en taal en assessments voor de pabo. Met de mouwen opgestroopt: wij zijn de eigenaar van deze kwaliteits-slag. Kom maar op. Business as usual. Nu het aandeel van mevrouw Van Bijsterveldt in de afspraken nog.'

Lisa Westerveld, *voorzitter Landelijke Studenten Vakbond LSVb*

'Studenten zijn vaak kritisch, dus ook over hun eigen onderwijs. Deze kritische houding kunnen we verwachten van de hoger opgeleiden van de toekomst, maar ook van docenten en bestuurders van instellingen. Gelukkig wordt er op veel hogescholen geluisterd naar de mening van de experts; studenten die onderwijs ontvangen en do-

centen die onderwijs geven. Deze bruikbare feedback wordt vaak meegenomen om het onderwijs te verbeteren. Dit kan echter op veel plaatsen nog veel beter. Niet alleen de inbreng van studenten in de medezeggenschap, maar ook klachten van individuele studenten moeten serieus genomen worden.

Onderwijs van goede kwaliteit is onderwijs waarin iedere student

tot zijn recht komt. Wanneer de verschillende partijen gezamenlijk en constructief werken aan de kwaliteit van het onderwijs, kunnen de hogescholen deze kwaliteit in de toekomst nog beter krijgen.'

Jan van Zijl, *voorzitter MBO Raad*

'In 2007 hebben de MBO Raad en de HBO-raad de doorstroomagenda gemaakt. Dat is een belangrijke doorbraak. Met de agenda laten we zien dat zowel het hbo als het mbo de doorstroom vanuit het mbo naar het hbo belangrijk vinden én dat we het succes daarvan beschouwen als een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid. In het verleden waren er nogal eens

verwijten over en weer. Het hbo vond de mbo-leerlingen onvoldoende voorbereid voor een succesvolle hbo-opleiding en wij vonden dat het hbo te weinig energie stak in een succesvolle doorstroom van juist mbo'ers en te weinig helder was wat het hbo van mbo-leerlingen verwacht. Nu gaan we samen aan de slag om generieke en specifieke doorstroomcompetenties voor

bijvoorbeeld rekenen en taal op elkaar af te stemmen. We willen zo goed mogelijk samenwerken om mbo-leerlingen nog beter voor te bereiden op het hbo en zo bij te dragen aan hun succes.

Met de afspraken die we gemaakt hebben kunnen we de uitval van mbo'ers verder naar beneden brengen.'

Informatiebank zet alles op een rij

Wat moeten studenten kennen en kunnen?

In september 2007 verscheen op de website van de HBO-raad (www.hbo-raad.nl) de informatiebank opleidingscompetenties. Daarin wordt per opleiding beschreven wat een student moet kunnen en kennen voordat hij kan afstuderen.

Ook bevat de informatiebank informatie over wie voor welke opleiding aanspreekbaar is en hoe het overleg tussen opleiding en werkveld georganiseerd is. Elke opleiding van een hogeschool heeft in overleg met het werkveld

vastgelegd wat de competenties zijn van een afgestudeerde van die opleiding. Daarnaast hebben de hogescholen afgesproken om voor elke opleiding welke door meer hogescholen wordt aangeboden, een landelijk opleidingsprofiel op

te stellen. In een aantal gevallen vormen opleidingen die wat betreft inhoud en werkveld veel verwantschap hebben, samen een 'domein' met een overkoepelend landelijk opleidingsoverleg.

Prachtwijken en hogescholen

Op 23 mei 2007 presenteerde de HBO-raad aan minister Vogelaar van Wonen, Wijken en Integratie een voorstel om mee te helpen om van oude wijken weer prachtwijken te maken. In de meeste van de veertig 'probleemwijken' gaan studenten, docenten en lectoren aan de slag om verbeteringen tot stand te brengen.

Bij deze bijzondere samenwerking tussen hogescholen en diverse organisaties en overheden snijdt het mes aan twee kanten. Aan de ene kant hebben de wijken baat bij de kennis en expertise die de hogescholen inbrengen. Aan de andere kant vormen de projecten voor studenten vaak een uitgelezen mogelijkheid om goede en nuttige praktijkervaring op te doen. Eén van de projecten betreft een samenwerkingsverband tussen de Hogeschool van Amsterdam en de Stichting Openbaar Basisonderwijs Westelijke Tuinsteden (STWT). 5300 scholieren van basisscholen

in deze Amsterdamse wijk verkeren in een achterstandspositie of dreigen daarin terecht te komen. Studenten van de Academie voor Lichamelijke Opvoeding en van het Instituut voor Sociale en Culturele Beroepen werken met de scholieren aan het verbeteren van hun voedingsdiscipline, het gedrag en de cultuur. In een geïntegreerd traject wordt nu invulling gegeven aan voorschoolse, naschoolse en Brede Schoolactiviteiten, door het samen ontwikkelen van in-company scholingstrajecten voor pabo-docenten en van stageplaatsen voor ALO/ISCB-studenten. Ook geven de ALO

en ISCB, waar gewenst en mogelijk, voorlichting aan ouders en medezeggenschapsraden van de scholen op het gebied van bewegen, voeding, welzijn en gezondheid. Vanuit de Vrije Universiteit (Faculteit Bewegingswetenschappen) wordt onderzoek gestart om verschillen in de omgeving van 'veel-bewegers' te vergelijken met 'niet-bewegers'.

Binnen de Academie voor Lichamelijke Opvoeding is in maart dit jaar ook de 'turntuin' van start gegaan. Daar kunnen kinderen in een veilige omgeving experimenteren met 'gevaarlijke' bewegingen. Dat stimuleert kinderen om hun eigen beweegmogelijkheden sterk te verruimen. De samenwerking tussen de STWT en de hogeschool slaat aan in Amsterdam. Een dag na de ondertekening van de overeenkomst kwam de wijk Bos en Lommer met het verzoek of zij konden participeren.

Beroepsorganisaties, opleidingen en werkgevers sluiten convenant

Professionalisering jeugdzorg

Het werkveld van de jeugdzorg is aan verandering onderhevig. Zo krijgt de jeugdzorgwerker steeds vaker te maken met agressie en bedreiging en situaties waar multidisciplinaire problemen spelen. De sector wil zich aanpassen aan dit veranderde werkveld. Daarom is afgelopen zomer door beroepsorganisaties, opleidingen en werkgevers een gezamenlijk actieplan opgesteld waarin wordt gewerkt aan de verdere professionalisering in de jeugdzorg.

Het actieplan richt zich op vele facetten om de jeugdwerker beter te kunnen ondersteunen in zijn beroepspraktijk. Zo wordt in het actieplan gewerkt aan een nieuwe beroepsstructuur voor de sector, beroepsregistratie en tuchtrecht. Maar ook wordt gewerkt aan het versterken van de beroepsverenigingen.

Ook de onderwijssector speelt een belangrijke rol in het actieplan.

De veranderende beroepspraktijk vraagt om een actualisatie van het onderwijsaanbod. Hogescholen willen met deze actualisatie ervoor zorgen dat beginnende professionals het "gereedschap" hebben om in de vaak weerbarstige praktijk aan de slag te kunnen. Inmiddels hebben verschillende werkconferenties vanuit het opleidingsveld plaatsgevonden, waar de eerste stap naar verdere actualisering is gezet.

Afgestudeerden hbo doen het goed op de arbeidsmarkt

Jaarlijks studeren ruim 63.000 studenten af aan een hogeschool en maken de overstap naar de arbeidsmarkt. Het overgrote deel van de afgestudeerden doet het uitstekend op de arbeidsmarkt. Dat blijkt uit de in 2007 uitgekomen HBO-monitor, een onderzoek onder afgestudeerden van het hbo anderhalf jaar na afstude-

ren. Zo is ruim driekwart van de afgestudeerden werkzaam op de arbeidsmarkt, tegenover 3,4% werkzoekenden. Van de werkzame afgestudeerden heeft 17% een leidinggevende functie en heeft ruim 80% een functie op hbo-niveau of hoger.

MAATSCHAPPELIJKE POSITIE AFGESTUDEERDEN

	2002	2003	2004	2005	2006
Werkzaam	81,3%	75,1%	77,0%	75,3%	77,8%
Werkzoekend	2,8%	4,1%	4,4%	3,6%	3,4%
Studie	12,1%	12,4%	13,4%	13,5%	12,6%
Overig	3,8%	8,4%	5,2%	7,6%	6,2%

Bron: HBO-monitor 2006

Ook in internationale vergelijkingen doen de Nederlandse hbo-afgestudeerden het goed op de arbeidsmarkt. In vergelijking met omringende landen vinden Nederlandse hbo-studenten, samen met Oostenrijkers, het snelste een baan met een gemiddelde zoek-

duur van 1,3 maanden. Deze baan wordt vaak gevonden via een stage die tijdens de studie wordt gelopen. Opvallend is dat Nederlandse afgestudeerde hbo'ers, samen met Vlaamse hbo'ers, relatief vaak werkzaam zijn in innovatieve organisaties.

ZOEKDUUR TOT EERSTE BAAN (IN %)

	Nederland	Oostenrijk	Duitsland	Zwitserland	Vlaanderen	Totaal
Gemiddeld aantal maanden	1,3	1,3	1,8	2,8	2,3	1,7
0 maanden	48	50	54	1	31	42
1-3 maanden	43	36	28	78	53	44
4-6 maanden	7	14	11	16	11	10
> 6 maanden	2	0	7	5	5	4

Bron: HBO-monitor 2006

Goede voorbereiding op de arbeidsmarkt

Voor hogescholen is het van groot belang dat hun studenten goed voorbereid worden op de arbeidsmarkt. Volgens eigen zeggen zijn zij ruim voldoende voorbereid op de arbeidsmarkt en zijn tevreden over hun opleiding. 77% van de studenten vindt de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt voldoende/goed en 80% van de afgestudeerden zou opnieuw voor dezelfde studie kiezen.

Ook geven afgestudeerden zichzelf een hoge waardering als het gaat om hun eigen kennis en vaardigheden. Zij vinden dat ze goed zijn in zelfstandig werken, nieuwe kennis oppikken, productief samenwerken en logisch redeneren. Op andere punten geven afgestudeerden zichzelf 'slechts' een voldoende: het vermogen om conform budget, planning of richtlijnen te werken,

kennis van andere vakgebieden en communicatie in buitenlandse talen.

Een belangrijke kwalificatie voor afgestudeerden die zich aanbieden op de arbeidsmarkt is het opdoen van relevante werkervaring. 86% van de hbo-afgestudeerden heeft in Nederland een stage gelopen, 14% in het buitenland. Ook zijn er

veel studenten die op een andere wijze voor de arbeidsmarkt relevante ervaring hebben opgedaan, waaronder bestuurlijke ervaring en het volgen van onderwijs in het buitenland.

HBO-master noodzaak

Al enkele jaren hamert de HBO-raad er bij de overheid op meer hbo-masteropleidingen te bekostigen. In 2007 raakte de discussie hierover in een stroomversnelling. In april daagde voorzitter Doekle Terpstra van de HBO-raad de nieuwe onderwijsminister Plasterk uit publiekelijk te laten weten wat zijn plannen zijn met de professionele masteropleidingen. Nog dezelfde dag pakte Plasterk de handschoen op. Op het Jaarcongres van de HBO-raad liet hij weten dat de hbo-master een vaste plek verdient in het aanbod van hoger onderwijs en gaf daarmee de discussie over de (Nederlandse) bama-structuur een nieuwe impuls.

In 2002 werd in Nederland de bachelor-masteropleiding ingevoerd. Dat was een direct gevolg van afspraken die in Europees verband werden gemaakt in Bologna over de gelijkgeschiktheid van de verschillende systemen voor hoger onderwijs in de lidstaten van de Europese Unie. De bachelor-masterstructuur komt erop neer dat het hoger onderwijssysteem zowel aan de wetenschappelijke kant van het stelsel als in het praktijkgerichte deel verschillende opleidingsniveaus kent. In andere landen was dat al langer gebruikelijk, maar in Nederland was dat nieuw. Dat is te merken. Tot dusverre verloopt de invoering van de bama-structuur in Nederland dan ook traag. De meerderheid van de studenten die een hbo-bacheloropleiding af-

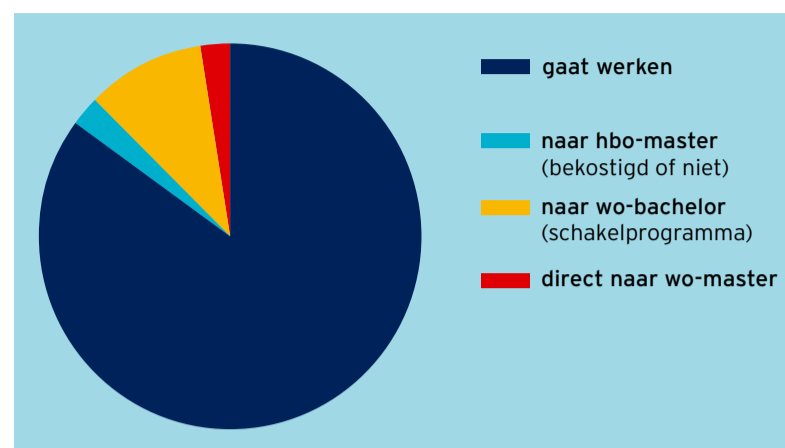
ronden, zoeken - en vinden - een baan en gaan aan het werk. Een minderheid wil doorstuderen en gaat naar een universitaire masteropleiding. In de meeste gevallen gaat daar een schakeljaar aan vooraf. In sommige gevallen is de keuze voor een wetenschappelijke masteropleiding een bewuste en goede keuze. Maar voor een andere groep hbo-bachelors is de overstap van een praktijkgerichte bacheloropleiding naar een wetenschappelijke masteropleiding er een tegen wil en dank. Er zijn nauwelijks betaalbare alternatieven in het hbo. De gevolgen van het zeer beperkte aanbod van hbo-masters zijn ingrijpend. Studenten die vooral talent en belangstelling hebben voor een praktijkgerichte opleiding, worden omgeturnd tot wetenschappers.

Het schakeljaar dat zij moeten volgen is bovendien kostbaar en tijdrovend.

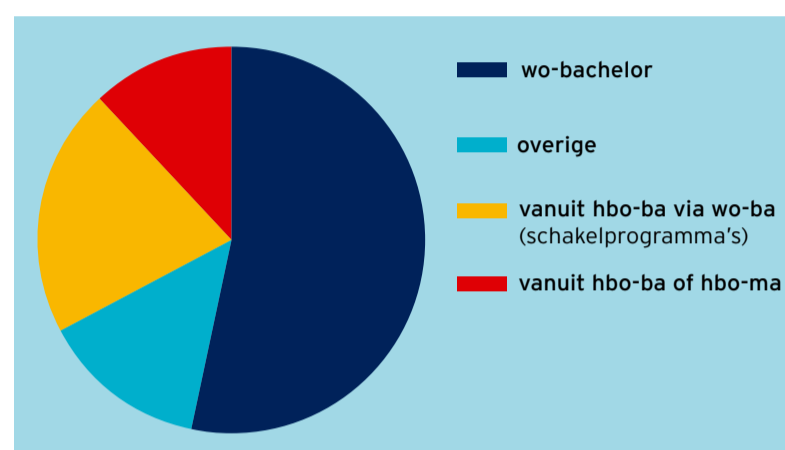
Ook vanuit het perspectief van de arbeidsmarkt vormt het onvolledige aanbod van masteropleidingen een knelpunt. In de afgelopen decennia is de complexiteit van veel beroepen sterk toegenomen. Om nieuwe vraagstukken en ontwikkelingen het hoofd te bieden hebben bedrijven en instellingen veel behoefte aan praktijkgeoriënteerde arbeidskrachten die op het allerhoogste niveau zijn opgeleid. Uitbreiding van het aantal bekostigde hbo-masteropleidingen is om die reden noodzakelijk.

Pleit de HBO-raad ervoor dat alle afgestudeerde hbo-bachelors kunnen doorstuderen aan een hbo-master? Nee, zeker niet. De behoefte op de arbeidsmarkt is voor de vereniging van hogescholen leidend. Als die er is, moet de overheid een hbo-master mogelijk maken. Dat uitgangspunt delen de onderwijsminister en de HBO-raad met elkaar. Maar eind 2007 bleek dat zij toch verschillend kunnen denken over de praktische uitwerking van dat uitgangspunt. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen deed bij het ministerie van OCV een aanvraag voor het bekostigen van een masteropleiding Life

Wat doen hbo-studenten na voltooiing van hun bacheloropleiding? (56.426 diploma's)

Waar komen de wo-masterstudenten vandaan? (23.890 studenten)

Sciences. De opleiding was reeds geaccrediteerd en de kleine, jonge en innovatie bedrijven gaven aan te springen om deze professionals. Toch keurde het Ministerie de aan-

vraag - om financiële redenen - af. Een gemiste kans.

Hogescholen maken werk van rekenen en taal

Problemen met taal en rekenen bij veel nieuwe studenten

Veel scholieren die naar de pabo gaan om leraar basisonderwijs te worden hebben moeite met taal en rekenen. Dat was al langer bekend. Toch sloegen de definitieve resultaten van een jaar lang toetsen en bijspijkeren in september 2007 in als een bom. Van alle studenten die in de zomer van 2006 waren begonnen met de pabo ging slechts 61% een jaar later van start met het tweede jaar. 12% van de studenten moest de opleiding verlaten omdat

men ook in derde instantie was gezakt voor één of beide toetsen.

Waarschijnlijk speelde onvoldoende taal- en rekenvaardigheid bij veel van de overige afvallers ook een rol. De rekentoets wordt afgenomen op het niveau van de beste 20% scholieren van groep 8 van het basisonderwijs. Bij de taaltoets ligt de adviesnorm op niveau havo-4. Van die laatste norm mogen instellingen bij de beoordeling (nog) afwijken. Bei-

de toetsen zijn ontworpen en afgenomen door het CITO.

De slechte resultaten van de eerstejaars pabo-studenten vormden voor de HBO-raad aanleiding om ook bij andere studierichtingen te onderzoeken of de nieuwe eerstejaars beschikken over de benodigde basiskwaliteiten op het gebied van taal en rekenen. In het najaar van 2007 maakten ruim tweeduizend studenten van de studierichtingen Bedrijfseconomie; Bouw-

kunde; Recht/Juridisch; Management, Economie en Recht; Sociaal juridische dienstverlening en Verpleegkunde de taal- en rekentoetsen. Die bestonden uit een selectie van opgaven uit de taal- en rekentoets voor pabo-studenten.

De resultaten van dit onderzoek bevestigden de bangste vermoedens. De studenten in dit onderzoek deden het niet beter, maar iets slechter dan hun collega's op de pabo's.

En wederom haalden vwo-scholieren de beste resultaten, gevolgd door havo-scholieren en studenten die uit het mbo afkomstig zijn. Inmiddels zijn alle partijen door-drongen van de ernst van de situatie en nog eens ondersteund door het rapport van de commissie Meijerink. Er moet en gaat gewerkt worden aan de verbetering van de kwaliteit van de instroom.

Honoursprogramma's

Talentontwikkeling staat centraal in de beleidsagenda van hogescholen. Een relatief nieuwe vorm om daar uitwerking aan te geven is de ontwikkeling van honoursprogramma's voor studenten die meer verdieping willen.

In 2007 werden in het hbo zo'n twintig honoursprogramma's aangeboden. Weliswaar nog een bescheiden aantal maar het lijkt een veelbelovende ontwikkeling die zeker door zal zetten. Voor ongeveer de helft van de programma's heb-

ben hogescholen gebruik gemaakt van subsidie van de Commissie Ruim Baan voor Talent. In vergelijking tot andere voorgestelde maatregelen in het kader van 'Ruim baan voor talent' (selectie en de centrale toelating, collegegelddif-

ferentiatie) is het honoursonderwijs het meest enthousiast onthaald in het hoger onderwijs en zijn er al aansprekende resultaten mee geboekt. Het enthousiasme onder docenten en studenten is groot en het is duidelijk dat aan een behoefte wordt voldaan. Studenten die veel kunnen en gemotiveerd zijn, vinden zo een mogelijkheid om zich verder te ontwikkelen en te excelleren. Honoursprogramma's fungeren daarnaast ook als proeftuin voor verdere onderwijsver-

nieuwing. Nieuwe benaderingen van onderwijs en kennisoverdracht krijgen vorm, waarbij het ontdekken en ontplooiën van potentieel talent en van excellentie centraal staat. Sommige honoursprogramma's in het hbo dienen als brug naar een wo-masteropleiding. Maar over het algemeen zijn de programma's beroeps- en praktijkgericht en ligt de nadruk op kennis en vaardigheden die in het werkveld van belang zijn. De Christelijke Hogeschool Windes-

heim start in 2008 met een voor het hbo nieuwe opzet van een honoursprogramma: het Windesheim Honours College. De opleiding is gericht op de internationale arbeidsmarkt in zowel de private als de publieke sector, met als centrale thema's: ondernemerschap, diversiteit en duurzaamheid.

NVAO waardeert hbo-opleidingen met bijzondere kwaliteitskenmerken

Accreditatie in het hoger onderwijs is gericht op de basiskwaliteit van opleidingen. Maar op verzoek van een instelling kan de NVAO (Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie) als onderdeel van de accreditatie een oordeel geven over bijzondere kwaliteitskenmerken. Dit draagt bij aan de nationale en internationale profilering van opleidingen in het hoger onderwijs.

De NVAO onderscheidt twee bijzondere kwaliteitskenmerken: bijzondere kenmerken en bijzondere kwaliteiten. Sinds januari 2007 heeft de NVAO de volgende hbo-opleidingen gevalueerd met een bijzonder kenmerk:

- drie hbo-bacheloropleidingen van Fontys Hogescholen (Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek, Chemie en Chemische Technologie) kregen het bijzondere kenmerk 'duurzame ontwikkeling' toegekend;

- de hbo-bacheloropleiding Fysiotherapie van Saxion Hogescholen kreeg het bijzondere kenmerk 'internationale oriëntatie' toegekend;
- de hbo-bacheloropleiding Vrijtijdmanagement van de NHTV internationale hogeschool Breda kreeg het bijzondere kenmerk 'imagineering' toegekend;
- de hbo-bacheloropleiding Fysiotherapie van de Hogeschool Zuyd kreeg het bijzondere kenmerk 'de vormgeving en integratie van Evidence Based Practice in het

curriculum' toegekend;

- de hbo-bacheloropleiding Hoger Toeristisch en Recreatief Onderwijs van de NHTV internationale hogeschool Breda kreeg het bijzondere kenmerk 'intercultural learning - diepere dimensies van internationalisering' toegekend.

De hbo-bacheloropleiding Fysiotherapie van de Hogeschool Zuyd is bovendien de eerste opleiding in het hoger onderwijs die naar het oordeel van de NVAO een bijzondere kwaliteit kreeg toegekend. De opleiding scoort overtuigend excellent op het onderdeel 'inzet van personeel'. NVAO-voorzitter Karl Dittrich reikte op 19 oktober 2007 het keurmerk uit aan Peter Hilderink, directeur van de faculteit Gezondheid & Techniek. De opleiding onderscheidt zich door een groot percentage in de beroeps-

praktijk werkzame docenten, een docententeam met een grote betrokkenheid en affiniteit met het vak en de opleiding maakt veel gebruik

van gastdocenten. Zo wordt een sterke verbinding gelegd tussen beroepspraktijk en onderwijs (accreditatiefacet 'eisen hbo').

Kunstenaars in de klas

Zelf kunst maken, daar draait het om in het project 'vmbo-jongeren als maker/kunstenaar'. Leerlingen uit het vmbo voelen zich niet altijd even betrokken bij cultuur. Schouwburg of museumbezoek is niet voor al deze jongeren even vanzelfsprekend. Hoe kun je cultuur laten leven voor vmbo-leerlingen? De Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) heeft met het onderzoeks- en onderwijsproject 'Kunstenaars in de klas' een antwoord gevonden.

Om hen te laten kennismaken met en te enthousiasmeren voor kunst en cultuur zijn de HKU, regionale kunstinstellingen en beroepskunstenaars met dit project gestart. Docenten gaan, samen met kunstenaars in de klas, de jongeren verleiden om hun rol als kunsttoeschouwer in te ruilen voor een rol als kunstmaker. Door de focus te leggen op makerschap leren zij cultuur beleven en ervaren. Het project 'vmbo-jongeren als maker/kunstenaar' loopt op drie 'proefscholen' in de regio Utrecht. Ongeveer 250 vmbo'ers krijgen de

kans hun makerschap te ervaren en verkennen om vervolgens producten aan elkaar te presenteren. Een van die producten is bijvoorbeeld het maken en uitvoeren van een urban opera. Daarnaast is er nog een schooloverstijgend project waarin vmbo-jongeren handvatten krijgen om trends in de vmbo jongerencultuur (van straatraps tot kleding) te spotten en promoten. Het project eindigt met een werkconferentie waarin ook de lancering plaatsvindt van het werkboek 'kunstpedagogiek van empowerment met vmbo-jongeren'

en de presentatie van een dvd met praktijkvoorbeelden. De kennis uit het project wordt weer gebruikt door de docentenopleidingen binnen de HKU. Suzan Lutke, projectleider op de HKU en docent bij de opleiding Docent Muziek van het conservatorium, ziet bij veel toekomstige docenten een voorkeur om les te gaan geven binnen het vwo en de havo. 'Het vmbo is toch een beetje het ondergeschoven kindje, veel studenten denken dat de leerlingen moeilijk te bereiken zijn. We hebben lang gedacht dat studenten van de opleiding met hun startcompetenties overal aan de slag kunnen maar dat is toch niet helemaal het geval. De doelgroepen verschillen nogal, zo ook de werkvormen.

Het project zal waar nodig dan ook leiden tot aanpassingen binnen de curricula. We willen onze studenten betere handvatten geven en de keuze om binnen het vmbo te gaan werken aantrekkelijker maken.'

Masters Social Work geaccrediteerd

In 2007 heeft de NVAO twee masters Social Work geaccrediteerd. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en Hogeschool van Amsterdam hebben deze Master Social Work samen ontwikkeld en ze maken een grote kans om in 2008 bekostiging vanuit het ministerie van OCW te ontvangen.

De welzijnssector wordt in toenemende mate geconfronteerd met cliënten in ernstige, meervoudige probleemsituaties. Het aantal multiprobleemgezinnen neemt bijvoorbeeld sterk toe. Hierbij komen kinderen en jongeren in risicovolle situaties terecht en zien ouders geen uitweg meer uit hun schulden, hun psycho-sociale problemen en de problemen met de opvoeding van hun kind. Maar denk bijvoorbeeld ook aan schoolverlaters zonder startkwalificatie die op langere termijn de boot zullen missen, verslaafden en illegalen en ouder-

en die dreigen te vereenzamen. De complexiteit van de hulpvragen van deze cliënten vraagt om hulpverleners die op het hoogst mogelijke professionele niveau gekwalificeerd zijn. Zij moeten niet alleen cliënten kunnen ondersteunen bij het vinden van een uitweg uit probleemsituaties, maar ook regie kunnen voeren in de samenwerking met andere disciplines. De maatschappelijke context van de meervoudige problematiek vraagt om scholing en ervaring die het professionele niveau van een hbo-bachelor overstijgt. Als hulpverleners op dit moment carrière willen maken, kunnen ze alleen kiezen uit managementfuncties of om een opleiding op wo-niveau te gaan volgen. Dit betekent dat zij verloren gaan voor hun huidige beroepspraktijk, terwijl daar juist een sterke behoefte bestaat aan deze ondernemende professionals. Het mastertraject biedt de ambitieuze professional de mogelijkheid om in zijn of haar vakgebied door te groeien. Een afgestudeerde Master Social Work innoveert en implementeert op basis van praktijkonderzoek en vanuit een probleemoplossende visie.

Techniek en natuur in de lift

Voor het eerst sinds jaren steeg in 2007 het aantal aanmeldingen voor bèta-technische opleidingen. In 2007 stonden 58.808 studenten ingeschreven aan een technische of natuurwetenschappelijke opleiding, 5,7% meer dan in het jaar daarvoor. Voor het eerst in jaren is er sprake van een positieve trendbreuk in deze sector. Iets waar de sector hard aan heeft gewerkt en ook blij mee is. Maar de ambities reiken verder.

Het streven is om in 2010 structureel 15% meer afgestudeerden te hebben in het bèta-technisch onderwijs. Om dit te stimuleren

heeft het Platform Bèta Techniek het zogenaamde Sprintprogramma opgezet, waar alle hogescholen en universiteiten met bèta-technische

opleidingen in participeren.

Uniek door techniek

Onderdeel van het HBO-Sprint programma is campagne Uniek door Techniek, gestart in 2007. Het programma is erop gericht om kennis te maken met studenten van verschillende technische hogescholen. Op een website (www.uniekdoortechneek.nl) vertellen studenten over hun opleiding en ervaring met bijvoorbeeld innovatieve projecten. Ook hun persoonlijke ervaringen komen hierbij uitgebreid aan bod.

Kwaliteitszorg onderzoek

Vanaf 2009 is er sprake van een integraal kwaliteitszorgsysteem voor lectoraten. Het systeem is de opvolger van de kwaliteits-toets die bij elke lectoraatsaanvraag in de beginjaren van de lectoraten gold. Een belangrijke toets: de lectoraten hebben zich sindsdien goed ontwikkeld.

Het nieuwe systeem is in het vernieuwde 'Convenant lectoren' als voorwaarde gesteld om de kennisinnovatiemiddelen in het hbo onderdeel te laten zijn van de reguliere bekostiging. Het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek - dat eind 2007 door de Algemene Ledenvergadering van de HBO-raad werd aangenomen - voorziet in de ontwikkeling

van een systeem voor kwaliteitszorg en monitoring. Met het brancheprotocol geven de hogescholen de komende jaren (2009 - 2016) vorm aan hun kwaliteitszorgbeleid voor onderzoek.

Het convenant gaat uit van een aparte financieringsstroom voor onderzoek door hogescholen tot 1 januari 2009. Het kwaliteitszorg-

stelsel moet dan ook vanaf dat moment operationeel zijn. Zowel de hogescholen als de HBO-raad hebben in 2007 hard gewerkt aan de kwaliteitszorg voor het onderzoek. Zo is in dat kader een aantal pilots gehouden. Deze lieten zien dat de betrokken hogescholen een systeem ontwikkelen vanuit het eigen profiel en de eigen praktijk. Het Brancheprotocol Kwaliteitszorg Onderzoek bouwt op die ervaringen verder.

Brancheprotocol

Het protocol bevat drie elementen. Ten eerste de interne kwaliteitszorgsystemen van de hogescholen. Zij vormen de kern van het geza-

menlijke kwaliteitszorgstelsel. Het brancheprotocol biedt een algemeen kader van randvoorwaarden waarbinnen de hogeschool de kwaliteitszorg vorm geeft. Elke hogeschool voert zelf minimaal eens per zes jaar een kwaliteitsonderzoek uit naar een onderzoeksgroep, lectoraat of kenniscentrum. Het tweede element van het brancheprotocol betreft een externe validatie, via de instelling van een Validatiecommissie Kwaliteitszorg Onderzoek. Deze commissie evalueert en valideert eens per zes jaar het kwaliteitszorgsysteem van een instelling en toetst de werking ervan. Op basis hiervan doet de

validatiecommissie aanbevelingen ter verbetering aan de instelling. Het derde element van het Brancheprotocol betreft de gezamenlijke monitoring door de hogescholen van het praktijkgerichte onderzoek. Zij hebben deze taak belegd bij de HBO-raad die jaarlijks een voortgangsrapportage zal publiceren over het onderzoek aan de hogescholen. De rapportage verschaft informatie aan de relevante ministeries, politiek en aan de samenleving als geheel. De eerste externe validaties van kwaliteitszorgsystemen zullen in 2009 plaatsvinden.

RAAK-project Fontys Hogescholen

Ondernemer/hogeschool ontwikkelen intelligent bed

Het binnenwerk van het matras bestaat uit segmenten met vrolijke kleurtjes; leuk voor de kinderkamer, maar de matrassen van Customatraz zijn daar niet voor bedoeld. De kleuren staan voor elementen met verschillende stugheid en hardheid. Samen bepalen ze of iemand comfortabel ligt, of het matras vervormt of juist stevig blijft waar het moet.

Dat is prettig voor gezonde mensen, maar meer dan prettig, om niet te

zeggen noodzakelijk, voor mensen met rugklachten of andere proble-

men, partiële verlammingen of doorliggen bijvoorbeeld. Standaard matrassen, hoe duur ook, zijn nooit in staat zich te plooiën naar ieder individu. Joost Groenen begon in Best een innovatief bedrijfje dat zich toelegt op de productie van customized matrassen. Hij haalde er fysiotherapeuten bij om te zien wat de eisen zijn, en riep de hulp in van de opleiding Engineering van Fontys Hogescholen.

'Want', zegt Herbert Veenstra van Fontys, 'om te bepalen of iemand goed ligt was hij via trial and error wel een uur bezig met het schikken van die losse elementen. Studenten Natuurkunde hebben hier onder leiding van een docent/coach een drukmetingsdeken ontwikkeld van een paar centimeter dik, met sensoren, waarmee je in een paar tellen kunt uitrekenen op welke plaatsen welke hardheid nodig is.'

Daarmee houdt het niet op. De techniek van de deken wordt ook gebruikt voor een 'intelligent bed' dat precies aan iemands behoeften kan worden aangepast, en dat zichzelf corrigeert bij elke keer dat iemand gaat verliggen of zich omdraait. Fontys Engineering heeft een prototype gemaakt.

RAAK-project Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten

Kunstacademie en bedrijven creëren nieuwe werkelijkheid

Een filmpje op YouTube: een jongen loopt door een zaaltje met een merkwaardige helmachtige bril op zijn hoofd. Dan – wij zien nu wat hij ziet – komen er witte ellipsvormige bollen uit de muur; ze zweven door de ruimte, om de pilaren heen, hij probeert ze te pakken maar dat lukt niet. De bollen bestaan niet, het zijn digitale drogbeelden die net zo echt lijken als de pilaren of de mensen om hem heen.

Het filmpje is te zien via de website van de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten in Den Haag, waar men al ruim een jaar bezig is met een project rond augmented reality of AR; de term is waarschijnlijk nog het beste te vertalen als 'aangevulde werkelijkheid'.

Een fantastisch werkterrein voor kunstenaars - dat met die bollen is door kunststudenten gemaakt -, maar het is meer. In het project zijn een paar innovatieve Nederlandse soft- en hardwarebedrijven bijeengebracht, en ook een stedenbouwkundig bureau en een landschapsarchitect. De technisch-wetenschappelijk inbreng in het project komt van de TU Delft, de ideeën voor toepassingen borrelen op mede door de contacten van de kunstacademie met de commer-

ciële partners. En die roemen de academie vanwege haar ideeën. Voor de nabije toekomst is samenwerking voorzien met een paar

musea. Wereldwijd wordt er intussen druk geëxperimenteerd met AR, andere toepassingen komen eraan. Hoogtevrees bestrijden, of een spinnenfobie: AR levert het instrumentarium. In de educatieve sfeer is eveneens veel te verwachten. Op internet zijn al beelden te zien van landkaarten die door een AR-bril ineens het gebergte in realistisch reliëf tonen. Maar de grootste ontwikkeling ligt straks ongetwijfeld daar waar het meeste geld verdiend wordt: in de game-industrie.

Actueel overzicht lectoren en lectoraten

Op de HBO-raad website is via de lectorenbank een overzicht te raadplegen van alle lectoren en lectoraten bij de hogescholen in Nederland.

Zij zijn gegroepeerd aan de hand van de thema's: Ruimte en Technologie, Maatschappij en Gezondheid, Leren en Opvoeden, Innovatie en Ondernemerschap, Kunst en Cultuur. Behalve op deze hoofdthema's kan er ook worden gezocht op regio, hogeschool, achternaam van de lector en is er een vrij zoekveld beschikbaar. De HBO-raad actualiseert de lectorenbank regelmatig. Bovendien worden de contactpersonen voor lectoren en lectoraten bij hogescholen twee keer per jaar gevraagd om de vermelde gegevens te controleren en daar waar nodig te corrigeren.

Behalve op de website van de HBO-raad is de lectorenbank ook te vinden op de websites van de Stichting Innovatie Alliantie (www.innovatie-alliantie.nl), het Forum voor Praktijkgericht Onderzoek en Ontwikkeling (www.lectoren.nl) en de Stichting Kennisontwikkeling HBO (www.skohbo.nl). Inmiddels zijn er zo'n 330 lectoren werkzaam aan de hogescholen. Verdeeld over bijna 290 zeer diverse lectoraten vervullen deze lectoren een uitermate belangrijke rol in de kwaliteitshandhaving, -verbetering en herpositivering van de hogescholen.

	2007	2006
sectoren	lectoren	lectoren
economie	46	36
gezondheidszorg	27	25
kunst	28	28
landbouw	9	12
meerdere sectoren	82	72
pedagogisch	42	36
sociaal-agogisch	20	22
techniek	38	40
Totaal	292	271

‘Met onderzoek kun je niet vroeg genoeg beginnen’

AnneLoes van Staa is als lector *Transities in Zorg verbonden aan de Hogeschool Rotterdam*. Daarnaast werkt zij als *universitair docent bij het instituut Beleid en Management Gezondheidszorg, onderdeel van het Erasmus MC Rotterdam*. Binnen haar lectoraat worden studenten zoveel mogelijk bij onderzoek betrokken.

Van Staa vindt dat studenten zoveel mogelijk in aanraking moeten komen met onderzoek, bijvoorbeeld binnen projecten van de kenniskring. ‘Je kunt onderzoeken opsplitsen in deelprojecten waarvoor je meer studenten kunt betrekken en ook jongerejaars mee kunt laten doen. Binnen ons lectoraat draaien we bijvoorbeeld regelmatig estafetteprojecten waar groepen studenten het project van elkaar overnemen. Laatst was er een vraag vanuit de praktijk over kinderen die te vroeg

geboren worden. Deze kinderen komen op de Neonatologische Intensive Care terecht maar door het enorme tekort aan couveuses op de IC worden de baby’s al snel overgeplaatst naar de High Care afdeling van een ander ziekenhuis. Deze transitie levert veel problemen op voor de ouders. Een aantal opeenvolgende afstudeergroepen hebben in verschillende deelonderzoeken interviews gehouden met ouders, verpleegkundigen op de IC, en met de verpleegkundigen bij de High Care afdelingen.

In de anderhalf jaar dat het project draaide, heeft het onderzoek geleid tot praktijkverandering: het bestaande protocol is aangepast en er zijn nieuwe initiatieven ontstaan om deze transitie beter te begeleiden. De eindpresentatie werd door alle studenten gedaan in de vorm van een minisymposium en er waren verpleegkundigen van verschillende instellingen en oudervertegenwoordigers aanwezig. Iedereen was laaiend enthousiast. Binnenkort verschijnt er een wetenschappelijk artikel. Dit is een voorbeeld van een relatief eenvoudige manier om studenten van onderzoek te laten proeven, terwijl de praktijk er ook iets aan heeft. Onze ervaring is dat onderzoek doen op deze manier voor studenten ook nog eens erg leuk is.’

Forum voor Praktijkgericht Onderzoek en Ontwikkeling

Eind 2007 is het Forum voor Praktijkgericht Onderzoek en Ontwikkeling opgericht. Het komt in de plaats van het Lectoratenforum dat in 2004, met financiële steun van de Stichting Kennisontwikkeling HBO (SKO) werd opgericht. Dit platform heeft gedurende de eerste fase van de ontwikkeling van lectoraten succesvol gefunctioneerd als een informatienetwerk en in samenwerking met de HBO-raad zorg gedragen voor de externe communicatie en profilering van lectoraten. Na een voorbereidingsperiode gaat het Forum in 2008 echt van start.

Inmiddels zijn er ruim 330 lectoren werkzaam aan de hogescholen. Verdeeld over bijna 290 lectoraten vervullen deze lectoren een essentiële rol in de kwaliteitshandhaving, -verbetering en herpositionering van de hogescholen. De meeste van

deze lectoraten zijn inmiddels meerdere jaren actief en hebben zich goed ontwikkeld. Tegen die achtergrond hebben het Lectoratenplatform en de HBO-raad geconstateerd dat bij deze ontwikkelingsfase van het praktijkgerichte

onderzoek een ander type landelijke netwerkvorming past. Mia Duijnste, de voorzitter van het Forum, licht toe: ‘We richten ons primair op de inhoudelijke ontwikkeling van de lectoraten en van het praktijkgericht onderzoek aan hogescholen. Lectoraten slaan een brug tussen de praktijk en de wetenschap. De verbindingen binnen lectoraten met praktijk en onderwijs, en de verbinding tussen wetenschap en innovatie, vind ik echt uniek. Ik kan er niets anders over zeggen. Ik vind het ook bijzonder dat het een eigen ontwikkeling is gebleven. De eigen opdracht is goed vastgehouden. Lectoraten zijn er voor het onderwijs en de beroepspraktijk. Alles draait toch om die kerntaak, het opleiden van

professionals voor de beroepspraktijk. Het onderzoek dat we doen moet dat onderwijs en die beroepspraktijk ondersteunen. We moeten kijken, zeker nu het onderzoek zich zo sterk aan het ontwikkelen is, hoe lectoraten de verbinding met het onderwijs op bachelor en master-niveau verder kunnen ontwikkelen en vasthouden.’

De vier functies van het Forum zijn:

- Een bijdrage leveren aan de verdere vormgeving van het lectoraat en het bevorderen van praktijkgericht onderzoek aan de hogescholen.
- Een bijdrage leveren aan de maatschappelijke positionering van het lectoraat.
- Het bevorderen van de verbin-

dingen tussen lectoren, het praktijkgericht onderzoek, de beroepspraktijk en de ontwikkeling van het onderwijs. • Het bevorderen van de verbindingen tussen de lectoren, met name op onderzoeksinhoudelijk terrein.

In het Forum worden verschillende inhoudelijke domeinen benoemd. In haar werkzaamheden zoekt het Forum aansluiting bij reeds bestaande netwerken van lectoren binnen deze domeinen. Momenteel zijn de volgende domeinen in beeld: Ruimte en technologie, Maatschappij, gezondheid en veiligheid, Leren en opvoeden, Innovatie en ondernemerschap, Kunst en cultuur en Methodologie.

Onderwijs en werkveld RAAK

In de periode 2005 – 2007 zijn 131 RAAK-programma’s van start gegaan, zowel in het midden- en kleinbedrijf als in de publieke sector. Er nemen 125 lectoraten in RAAK programma’s deel. 70% van de deelnemende lectoraten participeert in één RAAK-programma. 30% neemt in meer dan een RAAK-programma deel. De meeste RAAK-programma’s spelen zich af in de gezondheids- en zorgsector, de maakindustrie en in het domein kunst, cultuur en creatieve industrie.

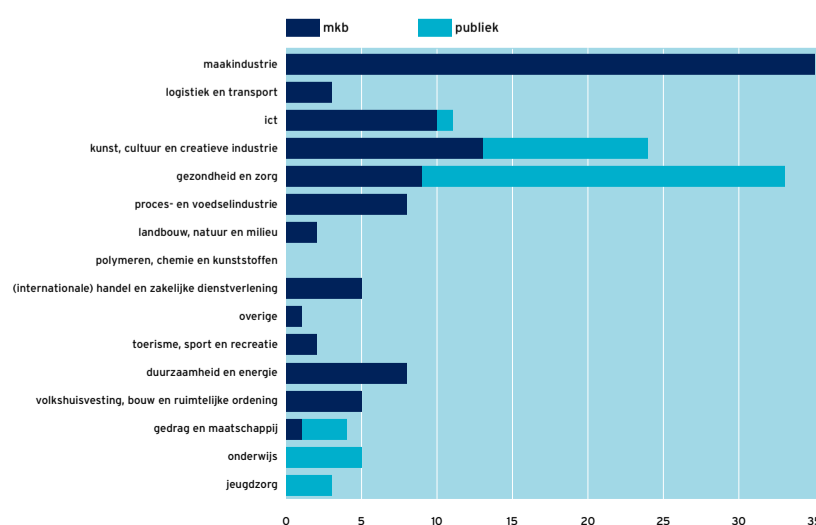
Regionaal gezien worden de meeste RAAK-programma’s uitgevoerd in de provincies Overijssel, Zuid-Holland en Utrecht. Dat blijkt uit cijfers van de Stichting Innovatie Alliantie (SIA) die de RAAK-regeling

in opdracht van het ministerie van OCW uitvoert. SIA is een samenwerkingsverband van MKB-Nederland, VNO-NCW, HBO-raad, TNO, Syntens en het Telematica Instituut. Via de RAAK-regeling worden

lectoraten aan externe netwerken van bedrijven en instellingen gekoppeld. Zo krijgt praktijkgericht onderzoek via vraagsturing van die partijen vorm. In de huidige RAAK-aanpak ligt het accent op netwerkvorming en kenniscirculatie. Deze aanpak zal worden uitgebreid naar programmatisch praktijkgericht onderzoek. Vanaf 2008 is daarvoor structureel bijna 62 miljoen euro beschikbaar. De meeste hogescholen ontwikkelen in overleg met het regionale bedrijfsleven specifieke kennisvelden. De Hanzehogeschool in Groningen bijvoorbeeld richt zich op energie, de Hogeschool Utrecht op bouwinnovatie en de Hogeschool Arnhem en Nijmegen op au-

tomotive. Zo worden hogescholen aantrekkelijke samenwerkingspart-

ners voor bedrijven en onderzoeksinstituten.

Hogescholen werken aan internationale positionering

Het hoger beroepsonderwijs internationaal

Nederlandse hogescholen willen hun internationale profiel versterken. Hier is in 2007 hard aan gewerkt door de introductie van een duidelijk beeldmerk en naam en door het aangaan van internationale samenwerkingsverbanden en uitwisselingsprojecten.

Internationale samenwerking wordt steeds gebruikelijker en gemakkelijker door het verdwijnen van een aantal barrières, zoals de invoering van de euro en open grenzen binnen Europa. Dit creëert kansen, ook voor hogescholen. De studentenpopulatie en bedrijvenmarkt wordt hiermee vele malen groter dan vroeger, waarmee de afzetmarkt van het hbo groeit. Deze internationale oriëntatie heeft echter ook een keerzijde. Je bent als instelling niet de enige die zich daar bevindt. Om internationale studenten, bedrijven en onderwijsinstellingen aan het

Nederlandse hbo te binden, moeten zij het eerst leren kennen. Het Nederlandse profiel van hoger beroepsonderwijs moet hiervoor duidelijk internationaal worden neergezet.

Herkenbare naam en beeldmerk

Om internationaal herkenbaar te zijn, is het van belang dat de sector een naam draagt die duidelijk is en vergelijkbaar. Na een interne discussie binnen de vereniging is in 2007 voorgesteld om de hogescholen de Engelse benaming "Universities of Applied Sciences" te laten

voeren. Deze benaming is begin 2008 door het ministerie van OCW geaccordeerd. Naast de naamgeving heeft het NUFFIC in samenwerking met de hogescholen en universiteiten een beeldmerk ontwikkeld dat het Nederlandse hoger onderwijs internationaal een gezicht moet geven. Het gebruik van de internationale naamgeving en het beeldmerk moet bijdragen aan de herkenbaarheid van het Nederlandse hbo.

Positionering

Naast de betere herkenbaarheid moet de sector er voor zorgen dat de omgeving bekend is met haar taakstelling, werkwijze en oriëntatie in de internationale omgeving. Een voorbeeld van wat de hogescholen doen aan hun internationale positionering zijn de zogenaamde PIB-projecten. Deze projecten zijn opgezet in samen-

werking met het ministerie van Economische Zaken, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, MBO Raad, HBO-raad en MKB-Nederland en hebben primair tot doel om studenten en docenten van mbo- en hbo-instellingen meer internationale bagage te geven door concrete internationale ervaringen tijdens de studie. Dit gebeurt op kwantitatief niveau door het aantal internationale stages en aantal erkende internationale leerbedrijven te verhogen. En op kwalitatief niveau door bij te dragen aan betere voorbereiding en begeleidingsmogelijkheden van stages. Daarnaast kunnen ook strategische activiteiten ondersteund worden, waarvan verwacht wordt dat deze op de langere termijn kunnen bijdragen aan het bevorderen van de kwaliteit en kwantiteit van internationale stages. Denk hierbij aan het vinden van partners in het

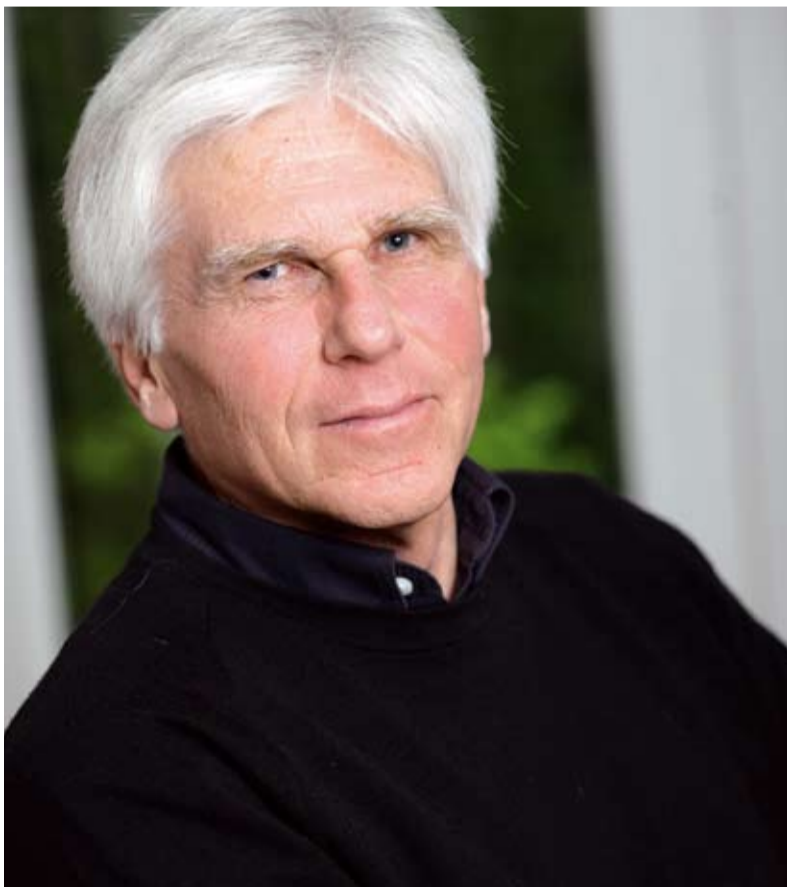
buitenland, het creëren van structurele samenwerkingsrelaties, het benutten van elkaars faciliteiten en het aanpassen van opleidingen of modules. Deze ontwikkelingen op het gebied van Internationalisering zetten zich ook in 2008 voort.

Door een goede internationale naam met beeldmerk wordt het Nederlands hoger beroepsonderwijs geholpen in haar internationale positionering

‘Onze missie heeft een forse spin-off gehad’

Frans Kuipers nam op 1 maart 2008 afscheid als voorzitter van het college van bestuur van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden. Op die datum nam hij ook afscheid als voorzitter van Profound. Met hem een terugblik op Profound in 2007 en een blik naar de toekomst.

Profound kwam zeven jaar geleden voort uit een club mensen die binnen hogescholen met internationalisering en ontwikkelings-samenwerking bezig waren. Uit de behoefte aan een formelere collectieve aanpak werd het platform geboren. Hogescholen konden lid worden, betaalden een

kleine contributie en konden gebruik maken van collectieve ondersteuning en expertise.

Wat waren de belangrijkste ontwikkelingen voor Profound in 2007

'In 2006 ging een aantal bestuurders op eigen kosten op reis naar

Ghana en Benin. Twee volstrekt verschillende landen waar veel gebeurt, in positieve en negatieve zin. We wilden kijken wat de overeenkomsten en verschillen waren met de ontwikkelingen binnen Europa en welke zaken we samen konden oppakken.' In 2007 vond het tegenbezoek plaats dat werd afgerond met de ondertekening van een overeenkomst met afspraken voor verdere samenwerking. 'Het aardige is dat onze missie nogal opviel bij de politiek en een forse spin-off heeft gehad. OCW, BuZa en Economische Zaken zien de HBO-raad nu ook als een belangrijke speler in het veld. Ook de niet-deelnemende hogescholen zijn nieuwsgierig geworden.'

Het doel van de samenwerking is banden tussen onderwijs, overheid en bedrijfsleven te smeden. In Ghana en Benin liggen die werelden nog ver uit elkaar. 'Ons beroepsonderwijs is een hartstikke mooi product. Bij ons is de 'World of Work' geïntegreerd in de onderwijsprogramma's. Van onze 370.000 studenten is bijna een derde permanent buiten de hogeschool actief met stages en afstuderen. In Ghana en Benin leiden ze op uit een boekje, wat je met kennis doet is niet aan de orde. De overheid heeft bijvoorbeeld prachtige meerjarenplannen, er moeten drinkwatercentrales komen, de landbouw moet worden opgekrikt, noem maar op. Maar er wordt niet nagedacht over wie dat dan moet doen en welke competenties je daarvoor nodig hebt. Het is hard

nodig dat het werkveld, de overheid en het onderwijs met elkaar worden verbonden.'

Waar staat Profound nu?

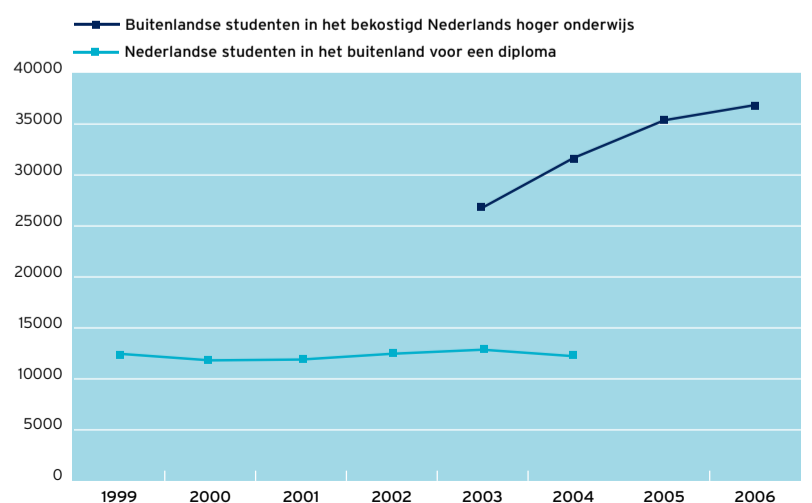
Kuipers wilde bij zijn aanstelling als voorzitter van Profound in 2001 de problematiek van arm-rijk in een mondiale context stevig op de agenda van de hogescholen krijgen. 'In die tijd was ontwikkelings-samenwerking binnen hogescholen een onderbelicht thema. 99,9% van de opleidingen had niets met het onderwerp. We zijn inmiddels een stuk opgeschoten. Ik constateer dat er nu 20 hogescholen, heel bewust, lid zijn van het platform. Ook de HBO-raad heeft een enorme groei doorgemaakt voor wat betreft het deelnemen in programma's rond ontwikkelingssamenwerking. Voorheen was het meer

een alleenvertoningsrecht van de universiteiten. Ons marktaandeel, om het maar even zakelijk uit te drukken, is gestegen van 3% in 1993 naar 35% nu. Ontwikkelings-samenwerking wordt nu als een belangrijk thema binnen de hogeschool erkend, het is niet meer weg te denken uit de strategie van de instellingen.'

Hoe nu verder?

'Profound moet voorlopig nog door op de manier waarop ze nu te werk gaat. Hogescholen vinden er lichte ondersteuning, het is een ontmoetingsplek en er wordt samengewerkt in allerlei verschillende verbanden, op heel veel verschillende thema's. Dat is prachtig. De kracht van het platform zit in de informaliteit. Dat is een sterke formule.'

Ingaande en uitgaande mobiliteit

Bron: mobiliteitsmonitor Nuffic

Financiële resultaten hogescholen

De hogescholen ontvangen van de overheid jaarlijks een rijksbijdrage voor het verzorgen van onderwijs. De rijksbijdrage bestaat voor ruim 90% uit een lumpsum die de hogescholen naar eigen inzicht kunnen besteden aan het uitvoeren van de wettelijke taak. Daartoe behoort naast het verzorgen van onderwijs ook de financiering van de huisvesting en de werkloosheidsuitgaven van voormalig personeel.

In 2007 maken de middelen voor kennisinnovatie voor het eerst deel uit van de lumpsum. In voorgaande jaren werden deze middelen nog in de vorm van subsidies voor lectoraten beschikbaar gesteld. Omdat de jaarrekeningen 2007 bij het schrijven van dit branchejaarverslag nog niet beschikbaar zijn, sluit de analyse van de financiële prestaties aan op het verslagjaar 2007. De geconsolideerde jaarrekening geeft inzicht in de wijze waarop hogescholen de ontvangen rijksbijdrage besteden. Onderstaand wordt voor de gezamenlijke hogescholen achtereenvolgens de ontwikkeling van de balans, van de exploitatierekening en van de belangrijkste financiële ratio's gegeven, inclusief een korte toelichting.

Bedrijfsresultaat gedaald

Het bedrijfsresultaat van de hogescholen is gedaald van 3,0% in 2005 naar 2,2% in 2006. Dit is weliswaar beter dan in 2004 toen het resultaat met 1,4% het laagste

van de afgelopen vijf jaar was, maar het ligt onder het niveau dat de Stichting Vangnet HBO voor wenselijk houdt (3%). De totale omzet steeg in 2006 met 1,9%, bij een groei van het aantal studenten van ruim 3%. De tegenvallende omzetontwikkeling wordt vooral verklaard door afname van de overige inkomsten. Het aandeel van de personele lasten op het totaal van de lasten van de hogescholen ligt, net als de voorgaande jaren, rond de 70%. Het aandeel van de huisvestingskosten in de totale lasten is gestegen van 1,4% naar 11,9%.

Daarentegen is het aandeel van de beheerskosten met 18,2% vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van 2005.

Financiële ratio's

	2006	2005	2004	2003	2002
solvabiliteit	36,8%	34,1%	32,5%	32,1%	32,2%
liquiditeit	0,8	0,9	0,8	0,9	1,0
rentabiliteit	2,0%	2,9%	1,3%	2,0%	3,2%

Verbetering vermogenspositie

Door een stijging van het eigen vermogen en een daling van lang vreemd vermogen, is de vermogenspositie van de hogescholen in 2006 verder verbeterd. De solvabiliteit is gestegen van 34,1% in 2005 naar 36,8% in 2006. Hiermee is voor het eerst voor de sector als geheel een niveau bereikt dat voldoet aan de normen die de Stichting Vangnet HBO heeft gesteld. Dat laat onverlet dat voor 15 hogescholen geldt dat de solvabiliteit deze streefwaarde nog niet heeft bereikt.

Daling liquiditeit en rentabiliteit

De liquiditeitspositie van de hogescholen is iets afgenomen, omdat de vlottende activa sterker gedaald zijn dan de vlottende passiva. Hogescholen hebben in 2006 een belangrijk deel van hun liquide middelen aangewend voor investeringen in gebouwen en inventaris en voor aflossing van langlopende schulden. Het resultaat uit gewone bedrijfsvoering is lager dan in 2005, waardoor rentabiliteit gedaald is van 2,9% naar 2,0% in 2006.

Balans

bedragen in duizenden euro's

	2002	2003	2004	2005	2006
vaste activa					
immateriële activa	1.538	1.400	1.848	2.894	1.970
gebouwen en terreinen	1.315.858	1.390.644	1.497.422	1.554.464	1.641.618
inventaris	230.236	253.324	240.533	215.736	234.444
financiële vaste activa	113.812	134.129	156.725	108.381	100.252
vlottende activa					
voorraden	9.190	7.691	8.522	9.819	15.365
vorderingen	234.103	259.996	265.316	312.905	318.090
effecten	25.934	66.230	21.128	40.914	31.813
liquide middelen	506.087	436.484	459.686	521.746	395.638
passiva					
eigen vermogen	759.858	818.423	862.898	942.319	1.007.927
voorzieningen	209.223	209.218	230.673	215.602	180.156
vreemd vermogen lang	717.418	680.262	661.244	618.875	587.025
vlottende passiva	750.258	841.994	896.368	990.061	964.083
balanstotaal	2.436.757	2.549.897	2.651.183	2.766.858	2.739.192

Exploitatierekening

bedragen in duizenden euro's

	2002	2003	2004	2005	2006
baten					
rijksbijdrage	1.593.052	1.636.326	1.711.655	1.808.171	1.859.480
collegegeld	406.999	433.991	454.353	482.342	507.144
derden	157.478	173.996	183.610	198.460	209.654
overig	203.267	230.789	252.210	247.971	213.940
totale baten	2.360.796	2.475.103	2.601.827	2.736.942	2.790.217
lasten					
personeel	1.541.636	1.659.867	1.757.033	1.828.014	1.884.023
huisvesting	225.284	229.293	245.783	300.358	320.661
beheerskosten	461.163	486.595	517.551	476.827	490.751
totale lasten	2.228.083	2.375.756	2.520.367	2.605.200	2.695.435
resultaat					
bedrijfsresultaat bedrijfsvoering	132.713	99.347	81.460	131.742	94.782
rentelasten	56.026	50.707	43.729	48.364	34.632
bedrijfsresultaat bedrijfsvoering					
na rentelasten	76.687	48.640	37.732	83.379	60.150
buitengewone lasten	50.677	-6.850	3.215	2.067	3.558
totaal resultaat	127.365	41.790	40.946	85.446	63.708

Financieel beleid

Voor het tweede achtereenvolgende jaar hebben de hogescholen in 2007 bij de Voorjaarsnota extra budget ontvangen in verband met een grotere toename van het aantal studenten dan eerder was geraamd. Daarmee is een min of meer constante prijs per student bewerkstelligd.

Vervolgens lijkt de minister met de Onderwijsbegroting de door de hogescholen ingebrachte prioriteiten als maximale participatie en het verbeteren van de onderwijskwaliteit te onderschrijven. In de strategische agenda die is uitgebracht wordt dit beeld bevestigd. Van belang is dat de minister met de

branche prestatieafspraken wil maken om richting te geven aan de aanwending van de extra middelen. Het hbo staat hier voor open, maar bewaakt moet worden dat de afspraken niet leiden tot administratieve lasten voor de hogescholen. Het hbo krijgt voor 2008 structureel een extra budget

van € 19,7 miljoen voor nieuwe masteropleidingen, studierendement allochtone studenten, kwaliteitsverbetering docenten en minder uitval & kwaliteitsimpuls. Voor de komende jaren is een budgetreeks gereserveerd, waardoor de extra middelen in 2011 (indicatief) uitkomen op 128,7 miljoen (dus € 109 miljoen bovenop de middelen voor 2008). Naast de genoemde beleidsdoelen komen hier onderwerpen als excellent onderwijs en praktijkgericht onderzoek voor in aanmerking. Tegen de achtergrond van het manifest van sociale partners

(zie artikel Toekomstperspectief pagina 11) is door het hbo bij de overheid een claim neergelegd van € 100 miljoen, die past binnen de gedachte van het rapport van de commissie Rinnooy Kan, dat ingaat op de positieverbetering van de leraar. Het budget dat het kabinet hiervoor beschikbaar heeft gesteld lijkt volstrekt ontoereikend om hieraan tegemoet te kunnen komen.

Opvallend is verder dat het kabinet de budgettaire vertaling van de extra middelen uit het Coalitieakkoord (in het bijzonder uit de

enveloppen 'onderwijs' en 'innovatie') ná 2008 vooralsnog centraal heeft geparkeerd. Dat wil zeggen dat de extra middelen voor 2008 (structureel) aan de verschillende beleidsartikelen van de onderwijsbegroting zijn toegevoegd, maar de extra verhogingen vanaf 2009 nog gereserveerd op de begroting van het ministerie van Financiën staan. Aangekondigd is dat besluitvorming hierover jaarlijks bij de Voorjaarsnota plaatsvindt.

Nieuw bekostigingsvoorstel hoger onderwijs

Na de mislukte invoering van een nieuw bekostigingsstelsel in 2006 heeft OCW in 2007 studenten (ISO en LSVb), hogescholen (HBO-raad) en universiteiten (VSNU) gevraagd om tot een gezamenlijk bekostigingsvoorstel te komen. In nauwe samenwerking hebben de vier partijen in oktober een voorstel naar minister Plasterk gestuurd. Het voorstel bestaat uit twee delen: de overheidsbekostiging en de hoogte van het collegegeld.

Overheidsbekostiging

De financiering van een hoger onderwijsinstelling zal uit drie componenten bestaan. Het grootste deel

is gebaseerd op het aantal ingeschreven studenten van zowel de bachelor- als de masteropleiding. Daarnaast zal de instelling een

eenmalige diplomaopslag per student ontvangen bij het halen van het bachelor- en mastergetuigschrift. Het bedrag hiervoor is ongeveer gelijk aan één jaar bekostiging. Het derde deel is een instellingsspecifieke vaste voet. Deze vaste voet beslaat gemiddeld over de totale hoger onderwijsfinanciering ongeveer 20-25% van het budget.

Hoogte collegegeld

De student betaalt collegegeld tegen het wettelijk tarief zolang hij

het diploma voor de (bachelor- of master-) opleiding nog niet heeft gehaald, ongeacht de leeftijd van de student. Het collegegeld dat de student jaarlijks betaalt is dus niet gekoppeld aan de bekostiging of de studieduur van de student. De student heeft tijdens zijn studie recht op een (gratis) tweede inschrijving. Wanneer de student instroomt na het behalen van het diploma, mag een instelling instellingscollegegeld vragen. Voor bepaalde opleidingen kan de overheid vanwege arbeidsmarkttekorten

een (tijdelijke) uitzondering maken. In de strategische agenda van OCW is het voorstel overgenomen. De Tweede Kamer heeft nog een aantal wijzigingen voorgesteld, waar OCW zich momenteel over buigt. Voor de zomer (2008) moet duidelijk zijn hoe het definitieve voorstel eruit ziet.

Manifest

Toekomstperspectief hogeschool en medewerker

Nederland wil zich ontwikkelen tot een krachtige kenniseconomie. Het belang van een hoog opgeleide beroepsbevolking is daarmee gegeven. Van het hbo wordt verwacht dat het een grote bijdrage zal leveren aan het aantal en de kwaliteit van hoger opgeleiden. Niet alleen zijn meer hoog opgeleiden nodig, zij moeten ook adequaat zijn toegerust om ons land in de mondiale concurrentie blijvend een goede positie te geven.

De sociale partners in het hbo hebben zich bereid getoond om hun bijdrage aan deze ontwikkeling te leveren. Zij hebben hun ambities naar aanleiding van het regeerakkoord van het kabinet Balkenende IV ver-

woord in het manifest 'Toekomstperspectief voor hogeschool en medewerker'. Het manifest geeft de gezamenlijke visie van werkgevers en werknemers op de toekomst van de hogescholen en hun

werknemers. Centraal staat de afspraak om de komende jaren intensief in de ontwikkeling van de docenten te investeren. Sociale partners willen daarvoor zelf middelen vrijmaken, maar vragen van het kabinet ook een substantiële bijdrage. De uitdaging waarvoor de hogescholen staan is zo groot dat de middelen die de branche zelf kan opbrengen ontoereikend zijn om de vereiste investeringen te financieren, waar de sector zelf een investering doet van 115 miljoen euro. Van het kabinet wordt een bijdrage gevraagd die oploopt van 25 miljoen euro in 2007 tot

structureel 100 miljoen vanaf 2010. Alleen zo kan het hbo de gewenste rol in het versterken van de Nederlandse kenniseconomie op zich nemen en waar maken.

Belangrijke elementen van het manifest zijn loopbaanontwikkeling en aanpassing van het functiebouwwerk. Door verruiming van het takenpakket van docenten en de ontwikkeling van een eigen, praktijkgerichte onderzoekstaak ontstaan mogelijkheden voor nieuwe onderwijsfuncties. Van belang is dat docenten voldoende uitdaging wordt geboden zich als

docent te blijven ontwikkelen. Hierbij hoort een vergroting van het aantal onderwijsfuncties boven schaal 12. Als gevolg van een steeds intensievere samenwerking met het bedrijfsleven die ondersteund en aangejaagd wordt door praktijkgericht onderzoek moet het kwalificatieniveau van de docenten de komende jaren fors stijgen. Sociale partners stellen zich ten doel dat in een periode van 10 jaar het aantal docenten met ten minste een mastergraad op 70% tot 90% van het totaal zal zijn gebracht. Het aandeel gepromoveerden moet in die periode flink stijgen.

Nieuwe cao-hbo

Op 1 augustus 2007 is een nieuwe cao voor het hbo van kracht geworden met een looptijd tot 1 augustus 2010. De cao kent een stevige loonparagraaf die onder andere voorziet in de opbouw van een volledige dertiende maand vanaf 2009.

Met de cao willen sociale partners in het hbo een krachtige impuls geven aan de ontwikkeling van hogescholen tot brede kennisinstellingen, die zowel aan de kwantitatieve als kwalitatieve eisen van de samenleving kunnen voldoen. Die eisen komen heel concreet tot uitdrukking in de Lissabon doelstelling dat op afzienbare termijn de helft van de Nederlandse beroepsbevolking hoger opgeleid moet zijn. Dit vraagt om vernieuwend beleid van hogescholen, waarin

de professionaliteit van de werknemers meer en meer op de voorgrond treedt. Kernbegrippen zijn verhoging van het kwalificatieniveau, aandacht voor loopbaanontwikkeling en meer mogelijkheden voor doorstroom binnen het primaire proces. In deze cao worden daar, naast de bestaande budgetten voor scholing, middelen voor vrijgemaakt ter hoogte van 1,4% van de loonsom. Een deel daarvan komt beschikbaar voor een persoonlijk budget in het kader van

het persoonlijk ontwikkelingsplan (POP) van elke werknemer. Tegelijkertijd worden de hogescholen de komende jaren geconfronteerd met een grote uitstroom van oudere werknemers. Dit is niet enkel een kwantitatief probleem, ook dreigt zo in hoog tempo belangrijke ervaring en kennis verloren te gaan. Dit vraagt om afspraken die langer doorwerken bevorderen. Daartoe kunnen de middelen die voor ouderenregelingen beschikbaar zijn anders worden ingezet. Partijen hebben vastgesteld dat de wijze waarop hier uitwerking aan moet worden gegeven nader overleg vraagt gedurende de looptijd van deze cao. Dat overleg kan leiden tot tussentijdse aanpassingen van de cao-hbo.

Personeel

Een toename van het personeelbestand, meer vrouwen in hogere functies en een hoge gemiddelde leeftijd: het personeelbestand van het hbo nader bekeken.

Toename personeelsbestand
Voor het vijfde achtereenvolgende jaar is de omvang van het personeelsbestand van hogescholen toegenomen. In 2007 nam het aantal in het hbo werkzame personen toe met 6,7%. In fte gemeten bedroeg de toename 6,3%. Dit betekent dat de gemiddelde aanstellingsomvang ten opzichte van 2006 vrijwel wel gelijk is gebleven op een niveau van 0,74.

Meer vrouwen in hogere functies

Het aantal vrouwen met een aanstelling in functieschaal 13 of hoger blijft gestaag groeien. In vier jaar tijd bedraagt de toename maar liefst 50%. Bedroeg het aandeel van vrouwen in deze functieschalen in 2003 bijna 20% van het totaal, in 2007 is dat bijna 30%. Zet deze ontwikkeling zich voort dan zal binnen afzienbare termijn ook in de hogere functies een evenwichtige

man/vrouw verhouding bereikt worden. In de docentfuncties is dat evenwicht al aanwezig, in de ondersteunende functies is met een aandeel van bijna 60% in het totaal zelfs sprake van een ruime oververtegenwoordiging van vrouwen.

Leeftijdopbouw van het personeelsbestand

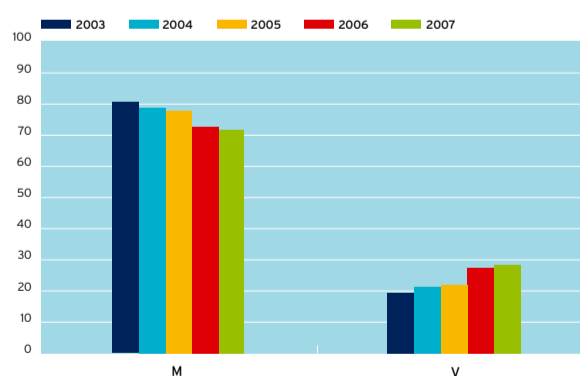
Is de gemiddelde leeftijd van werknemers bij overheid en onderwijs al ruim hoger dan in de marktsector, het hbo onderscheidt zich binnen die sectoren nog eens door de hoge gemiddelde leeftijd van zijn werknemers. Daarbij geldt dat docenten gemiddeld ouder zijn dan het ondersteunend personeel, en dat mannen gemiddeld ouder zijn dan vrouwen. De gemiddelde leeftijd van de oudste groep, de mannelijke docent, is in 2007 bijna 49 jaar. Dat betekent wel dat deze na jaren van stijging in 2007 is gestabiliseerd op

het niveau van 2006. Voor de andere genoemde groepen geldt dat de gemiddelde leeftijd in 2007 licht is gedaald. Opvallend in de leeftijdsverdeling van het personeel is een

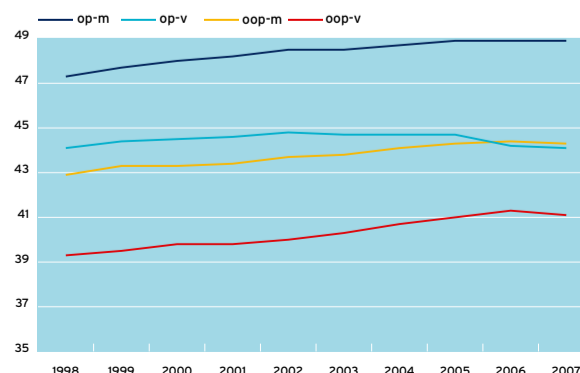
doorzettende afvlakking over de leeftijdscohorten heen. Het aandeel van jongere werknemers in het totale werknemersbestand neemt toe, evenals dat van de oud-

ste leeftijdsklasse. Het relatieve aantal werknemers in de leeftijd van 40 tot 55 jaar is daarentegen voor het vierde achtereenvolgende jaar gedaald.

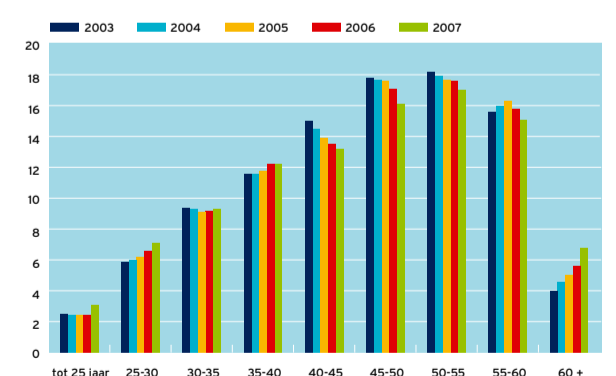
Verhouding man/vrouw in schaal 13 en hoger

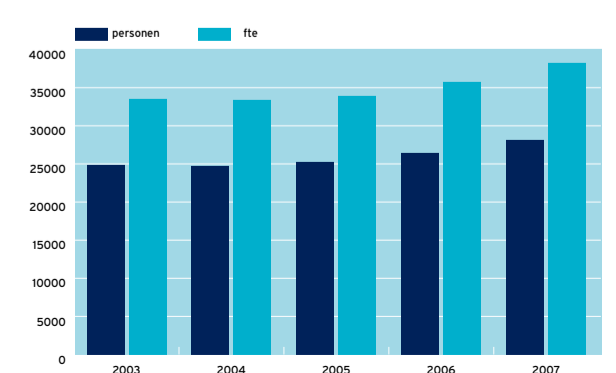
Gemiddelde leeftijd medewerkers in het hbo

Leeftijdopbouw personeelsbestand in het hbo

Omvang van het personeelsbestand in het hbo

Prijswinnende hbo-talenten

In ons land kunnen vele prijzen worden gewonnen, zo ook in en rond het hbo. Velen van ons hebben geen idee wat een schat aan creatief en innovatief talent er rondloopt op hogescholen. Tijdens de opleiding worden hbo-studenten volop uitgedaagd om hun talenten te ontwikkelen en een bijdrage te leveren aan ontwikkelingen in de beroepspraktijk. Dit leidt in een aantal gevallen tot opmerkelijke presentaties. Op deze pagina een kleine greep uit de projecten van studenten die in de prijzen zijn gevallen.

Nederlands Kanker Instituut

De Gouden Spatel, de prijs voor de beste chemische afstudeerscriptie in het hbo, werd in 2007 gewonnen door Janneke Ogink van de opleiding Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek van de Saxion Hogescholen in Deventer. De prijs wordt jaarlijks uitgereikt door de Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging (KNCV). Ogink won behalve de 'Gouden Spatel' ook een oorkonde en een geldbedrag van € 1000,-. Haar scriptie ging over het onderzoek dat zij gedurende haar afstudeerstage heeft uitgevoerd in

de onderzoeksgroep van dr. K. Jalink aan het Nederlands Kanker Instituut. Centraal in het onderzoek van deze groep staat de bestudering van de processen die optreden in levende cellen als reactie op prikkels van buitenaf, zoals bijvoorbeeld hormonen. Als argumentatie voor de toekenning van de Gouden Spatel aan Janneke Ogink werd met name de hoeveelheid werk, de veelzijdigheid, de kwaliteit en de inzet genoemd.

Schiphol in zee

Studenten Civiele Techniek van Saxion Hogescholen in Enschede, Peter van Leuteren, Timon Pekkeriet en Rob Ligtenberg, wonnen de Waterbouwprijs 2007 voor hun project Schiphol in Zee. De Vereniging van Waterbouwers in Bagger-, Kust- en Oeverwerken reikt de prijs jaarlijks uit aan afstudeerders in Nederland en Vlaanderen die een bijzondere prestatie leveren op waterbouwkundig gebied. De toekomst van Schiphol ligt in de Noordzee, aldus de Saxion studenten. Niet door een complete verplaatsing van Schiphol (te duur en grote economische nadelen), maar door capaciteitsvergroting via een kunstmatig eiland in zee: Nieuw

Holland. Met om te beginnen één start- en landingsbaan en uitbreidingsmogelijkheden voor de toekomst. Een snelle treinverbinding zorgt dat passagiers in 45 minuten in het vliegtuig zitten, vanaf de incheck bij de terminal op Schiphol. Nieuw Holland zou in 2020 zo'n vijfde deel kunnen verwerken van het geschatte aantal vliegbewegingen en passagiers van Schiphol. De aanleg blijkt helemaal niet zo duur. Eén vierkante meter opspuiten kost evenveel als een vierkante meter grond op een Vinex-locatie. 'Schiphol in zee' scoorde op alle juryaspecten hoog: innovativiteit, praktische toepasbaarheid en multidisciplinaire benadering.

Sonja Bakker dieet

Marcel Hesseling en Monique Dekker van de opleiding Voeding en diëtetiek van de Hogeschool van Amsterdam zijn onderscheiden met twee prijzen voor hun scriptie 'Het Sonja Bakker dieet onder de loep'. Zij ontvingen de prestigieuze Nestlé (voorheen Novartis) Prijs voor Diëtetiek 2007 op 9 november en op 16 november de Zespri scriptieprijs tijdens het voedings- en gezondheidscongres. Zij wonnen met de Nestlé Prijs

ieder € 1.500,-. De studenten onderzochten of de Sonja Bakker methode effectiever is dan de diëtist bij het verminderen van het lichaamsgewicht en het verbeteren van de lichaamssamenstelling van volwassenen met overgewicht. De proefpersonen werden in drie groepen ingedeeld en mochten zelf kiezen welke methode hun voorkeur had: de individuele begeleiding van de diëtist met voedings- en bewegingsadvies, zelfstandig

aan de slag met het boek 'Bereik je ideale gewicht' van Sonja Bakker, of geen enkele vorm van begeleiding. Uiteindelijk bleken tussen de eerste twee groepen na negen weken geen significante verschillen te bestaan in afname van gewicht en vetmassa. Follow-up metingen na een half jaar moesten uitwijzen of de gedragsverandering bij de individuele begeleiding blijvend is en of de Sonja Bakker methode wordt volgehouden.

Hema Ontwerpwedstrijd

Yvonne van Heeswijk (3e jaars studente Fashion Design van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht) heeft de 1e prijs gewonnen bij het onderdeel mode en food van de HEMA ontwerpwedstrijd. Haar strandjurkje Heldin(g) is volgens de jury 'een actueel ontwerp met toe-

komst'. Bij het onderdeel hardwaren ging de tweede prijs naar Derk Reilink voor zijn idee van de Qwik tapedispenser. Derk is derdejaarsstudent van de opleiding Industriële Product Ontwerpen van Saxion Hogescholen. Een eervolle vermelding kreeg Klaartje Glashorster in de ca-

tegorie mode en food. In de categorie hardwaren waren drie eervolle vermeldingen voor HKU-studenten. Arent Jack ontwierp een speelhuis, Rivka Diehoe een bijzondere paperclip en ook het idee achter de klederzakken van Carolien Beurskens vond de jury sympathiek.

TopTalent

Brechtje Schölvinc is één van de winnaars van de Onderwijs TopTalentprijs 2007 voor jonge docenten. Brechtje Schölvinc rondde haar studie aan de Hogeschool Domstad af met een project over mediation in het onderwijs op basisschool de Drieslag. De winnares kreeg een bronzen trofee, een cheque van € 1000,- en een jaar lang gratis lidmaatschap van onderwijsvakbond AOb. Het

project van Brechtje 'Ik krijg je nog wel!! Of lossen we dit anders op' is goed bruikbaar in het basisonderwijs bruikbaar is maar kan ook op de opleiding ingezet worden als workshop voor studenten. 'Het innovatieve in dit werkstuk is met name de aandacht voor groepsdynamica en de vertaling van theorie naar de praktijk van de basisschool', aldus het juryrapport.

Colofon

Uitgave

HBO-raad
Prinsessegracht 21
Postbus 123
2501 CC Den Haag
T (070) 312 21 21
E www.hbo-raad.nl

Vormgeving

Smidswater, Den Haag / Breda

Fotografie

Hans Stakelbeek, FMAX Delft
Marc Deurloo

Druk

Koninklijke Broese & Peereboom bv,
Breda

